

Kestävyyismurros ja insolvenssioikeus – mikä kestää?

Kestävyyis oikeusjärjestelmän läpäisevänä kehiksenä

SYS-seminaari 24.5.2022

Prosessioikeuden professori *Tuula Linna*

Insolvenssi ja ympäristövastuu

- Yhteisöjen insolvenssimenettelyt: konkurssi ja yrityssaneeraus (yleistäytäntöönpanon muodot)
- Yrityssaneeraus ei ongelma, koska toiminta jatkuu normaalisti ja kaikki ympäristövelvoitteet (julkisoikeudellinen, yksityisoikeudellinen ja rikosoikeudellinen ympäristövastuu) ovat voimassa normaalisti
- Ongelmat liittyvät konkurssimenettelyyn:
 - tunnistaa hyvin ”korvaamisen” = saamisoikeus
 - Yksityisoikeudellinen ympäristövastuu
 - ongelmia tuottaa ”korjaaminen” = toimintavelvollisuus
 - Julkisoikeudellinen ympäristövastuu
 - Toimintavelvollisuuden laiminlyönti -> korvaamisvelvollisuus = saamisoikeus

Yritys ratkaista ongelma

- HE 221/2018 vp konkurssilain muuttamiseksi
- Ehdotettiin uutta KonkL 16 a lukua, jonka mukaan konkurssipesälle olisi säädetty toimimisvelvollisuus myös ennen konkurssin alkamista syntyneiden vakavien ympäristöongelmien suhteen, joiden osalta konkurssilaissa säädetään konkurssipesälle toimimisvelvollisuus
- Toimimisvelvollisuus olisi rajautunut välttämättömiin toimiin tilanteissa, joissa pilaantumisesta tai ympäristön haitallisesta muuttumisesta aiheutuu tai uhkaa aiheutua vakavaa vaaraa tai vakavaa haittaa terveydelle tai ympäristölle

= maksimitilanteessa minimitoimet

Laiminlyönti -> massavelkainen korvausvastuu

PeVL 69/2018 vp

- PeL 20 §:n mukainen ympäristövastuu konkretisoituu ympäristölainsäädännössä, ja ympäristövastuun kansallinen sääntely perustuu suuressa määrin EU:n lainsäädäntöön
- Sääntely olisi estänyt velalliselle asetetun hallintopakon toteuttamisen
- Toimimiskynnys vastasi lähinnä suuronnettomuusvaaraa
- Korkealle asetettu toimintakynnys olisi aiheuttanut sivullisen omaisuudelle vahinkoa = liian lievä julkisoikeudellinen ympäristövastuu johtaa yksityisoikeudellisen ympäristövastuun tilanteiden syntymiseen – omaisuuden suoja
- PevL: KonkL 16 a luku tuli poistaa ja valtioneuvoston tulee valmistella uusi esitys – samoin lausui mietintövaliokunta (LaVM 23/2018 vp)
- MUTTA: mitään ei ole kuulunut, onko mitään tekeillä?

Mikä neuvoksi?

- En näe estettä asettaa konkurssipesälle normaalia julkisoikeudelliseen ympäristövastuuseen kuuluvaa toimimisvelvollisuutta (vrt. esim. työturvallisuus, yleisen [muun] vaaran aiheuttaminen)
- KHO 2017:53: konkurssipesä oli jätteen haltijana jätelain säännösten mukaisesti vastuussa vaaralliseksi luokiteltavan jätteen toimittamisesta asianmukaiseen käsittelylaitokseen. Kysymys ei ollut jätehuoltokustannuksia koskevan saamisoikeuden toteuttamisesta, joten massavelkaa koskevalla säännöksellä ei ollut asiassa merkitystä. Hallintopakkoasiassa oli kysymys jätteen haltijan julkisoikeudellisesta ympäristövastuusta haitallisen tai vaarallisen tilan korjaamiseksi.

Redwater-tapaus, Kanadan korkein oikeus

- Orphan Well Association and Alberta Energy Regulator (Appellants) and Grant Thornton Limited and ATB Financial (Respondents) judgment January 31.2019, (5–2 ään.)
- Kysymys yhtiön velvollisuudesta ennallistaa ehtyneet öljylähteet:
 - Bankruptcy is not a licence to ignore rules.
 - Konkursipesän pesänhoitajan tulee noudattaa ei-rahallisia velvoitteita (“non-monetary obligations”), jotka eivät ole muunnettavissa konkurssisaataviksi (“that cannot be reduced to provable claims”).
 - Konkurssilain ja ympäristövelvoitteiden noudattamisen välillä ei ristiriitaa, eikä ehtyneiden lähteiden ennallistamisvelvoite ole luonteeltaan konkurssisaatava.
- Konkursipesän oli käytettävä toimivien lähteiden myynnistä kertyneet varat ehtyneiden lähteiden ennallistamiseen
- Vähemmistön kritiikki: “polluter-pays” korvattiin “lender-pays”

Abitibi-testi

- Jotta kyseessä on konkurssisaatava, seuraavan kolmen kriteerin tulee täytyä
 - 1) tulee olla velka tai velvoite suhteessa velkojaan
 - 2) velan tai velvoitteen perusteen tulee olla syntynyt ennen konkurssin alkamista
 - 3) velalle tai velvoitteelle tulee voida antaa rahallinen arvo
- Kanadan korkein oikeus katsoi, että julkista etua edustava viranomainen ei ole velkojan asemassa. Myöskään kolmas edellytys ei täyttynyt, koska ei ollut varmaa, että toimintavelvollisuus olisi kypsynyt korvausvelvollisuudeksi (olisiko ryhdytty toimiin ja mitä toimia olisi tehty) – liian spekulatiivinen ja etäinen ollakseen konkurssisaatava. Edellä mainituilla perusteilla Kanadan korkein oikeus velvoitti konkurssipesän käyttämään toimivien lähteiden myynnistä kertyneet varat ehtyneiden lähteiden ennallistamiseen.

Lender-pays -periaate?

- Velkojan rahoitusriski aina olemassa
- Ennalta varautuminen (korko, vakuudet)
- Alihankkijoiden huono asema
- Ei käytettävissä samanlaista debt-for-equity -mekanismia, kuten yrityssaneerauksessa kompensoimaan velkojariskiä
- Velkojien yhdenvertaisuus – ”kohdalle” sattuvat velkojat maksavat ympäristövelvoitteiden laiminlyönnin koko hinnan – takaisinsaanti johtaisi liian suureen epävarmuuteen markkinoilla

Seuraavaan hallitusohjelmaan tulee ottaa kirjaus siitä, että konkurssipesän julkisoikeudellinen ympäristövastuu tullaan järjestämään lainsäädännöllä ja otetaan huomioon eduskunnan linjaukset vuoden 2018 esityksen käsittelyssä.

Monet
kiitokset
kuulijoille!